

УДК 339.92

DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V26\(2021\)-11](https://doi.org/10.31521/modecon.V26(2021)-11)

Лещенко М. М., кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародної економіки та бізнесу, Черкаський державний технологічний університет, м. Черкаси, Україна

ORCID: 0000-0002-0210-9582

e-mail: mari.leshchenko@gmail.com

Пасенко В. М., кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародної економіки та бізнесу, Черкаський державний технологічний університет, м. Черкаси, Україна

ORCID: 0000-0002-7411-2625

e-mail: pasenko_vlad@ukr.net

Сучасні фактори активізації міжнародного бізнесу в Україні та світі

Анотація. Статтю присвячено питанням виокремлення сучасних факторів активізації міжнародного бізнесу в Україні та світі. Відзначено, що останнє десятиліття характеризується інтенсифікацією цифрових технологій та їх активного впливу на розвиток міжнародної економічної діяльності. Виокремлено, що найважливішими факторами інтенсифікації міжнародного бізнесу як у світі загалом, так і в Україні є розвиток інформаційно-комунікаційних технологій та новітніх «fintech» технологій. Показано, що ключовими носіями сучасних цифрових технологій є провідні транснаціональні корпорації, які відіграють ключову роль у створенні, розвитку та розповсюдженні інновацій. У статті визначено, що в сучасних умовах розвитку міжнародного бізнесу все більш очевидним стає факт посилення взаємозалежності між діяльністю сучасних корпорацій та ключових тенденцій розвитку світової економіки. Виокремлено головні тенденції розвитку процесів цифровізації та інформатизації як найважливіших чинників розвитку сучасного міжнародного бізнесу. Досліджено показники економічної діяльності корпорацій у секторі інформаційно-комунікаційних технологій як найбільш динамічного сегменту сучасної економіки. Визначено ризики та можливості цифровізації для міжнародних компаній. Проаналізовано показники розвитку інформаційно-комунікаційних технологій в Україні та доведено, що серед основних завдань сучасних корпорацій є прагнення отримати нові конкурентні переваги за рахунок використання інформаційно-комунікаційних технологій, всебічного використання потреб інформатизації світової економіки.

Ключові слова: цифровізація; інформаційно-комунікаційні технології; інтенсифікація; міжнародний бізнес; транснаціональні корпорації; конкурентні переваги.

Leshchenko M. N., Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Department of International Economics and Business, Cherkasy State Technological University

Pasenko V. M. Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Department of International Economics and Business, Cherkasy State Technological University

Modern Factors of Activating International Business in Ukraine and in the World

Introduction. The article is devoted to the issues of the modern factors of international business activation in Ukraine and the world. It has been noted that the last decade is characterized by the intensification of digital technologies and their active influence on the development of international economic activity. It has been confirmed that the most important factors in the intensification of international business are the development of information and communication technologies and the "fintech" technologies. It has been shown that the key carriers of modern digital technologies are the leading multinational corporations, which play a key role in the creation, development and dissemination of innovations. Modern TNCs directly affect new trends in international business, global competitiveness in international markets, as well as the economies of the world's economies. The article defines that in the current conditions of international business development it is becoming increasingly obvious that the interdependence between the activities of modern corporations and key trends in the world economy.

Purpose. The main purpose of the article is to highlight the trends in the development of digitalization and informatization processes as the most important factors in the development of modern international business. It is necessary to study the indicators of economic activity of corporations in the sector of information and communication technologies.

Results. It has been noted that the products of the ICT sector are used mainly by developed countries and especially by developing countries. The least developed countries and countries with economies in transition are almost not involved in this trade, but since 2017 they have been slowly increasing this trend. It has been confirmed that areas of international business differ significantly depending on the use of digital technologies. The risks and opportunities of digitalization for international companies have been identified.

The indicators of the information and communication technologies' development in Ukraine have been analyzed. The progressive development of the IT ecosystem in Ukraine in such elements as the number of IT outsourcing and product companies,

Стаття надійшла до редакції: 13.03.2021

Received: 13 March 2021

the number of people employed in this industry, the growing market share of Ukrainian IT services and products have been identified. Among the modern world-class digital technologies that successfully transform the business environment within the country are the following: cloud computing, Internet of things, robotics, big data, machine learning, artificial intelligence, 3D printing and blockchain. It has been proved that among the main tasks of modern corporations today is the desire to gain new competitive advantages through the use of information and communication technologies, the full use of the needs of informatization of the world economy.

Conclusions. *Modern opportunities for TNCs in the information sphere are related to the sphere of the Internet of Things (IoT). IoT creates new opportunities for better business conduct and quality, increased customer satisfaction, consumer-manufacturer relationships, and generally increased business activity in the industry. The risks of informatization have been identified, namely: the growth of cybercrime; strengthening the technological vulnerability of digital infrastructure; issues of aging of fixed assets and their safe disposal; possible weakening of technological and economic national security of individual countries due to the growth of technological dependence on foreign suppliers. The issues of possible job loss due to the development of the innovative industry and automation of production processes are becoming more relevant.*

Keywords: *digitalization, information and communication technologies, intensification, international business; transnational corporations; competitive advantages.*

JEL Classification: F23.

Постановка проблеми. Бурхливий розвиток міжнародної комерційної діяльності у сучасній світовій економіці веде до загострення конкурентної боротьби між ключовими гравцями сучасного ринку – транснаціональними корпораціями, головними чинниками якої виступають інноваційні технології, перш за все цифрового характеру, що одночасно призводить до змін самої природи міжнародного бізнесу. Саме інноваційні рішення у нематеріальній сфері світової економіки (цифровій) стають найважливішими чинниками трансформації міжнародної комерційної діяльності, впливають на зміни обсягів та напрямів інформаційних потоків між національними економіками та їх суб'єктами. Сучасні ТНК безпосередньо впливають на нові тенденції міжнародного бізнесу, глобальну конкурентоспроможність на міжнародних ринках, а також на економіку держав-суб'єктів світової економіки. Беззаперечною є роль інформатизації у підвищенні конкурентоспроможності транснаціональних корпорацій як ключових гравців у глобальних економічних бурхливих процесах, спрямованих на забезпечення сталого економічного зростання в світовій економіці та підвищення конкурентоспроможності національних економік в умовах глобалізації.

Інформатизацію можна визначити як процес, за допомогою якого інформаційні технології? такі як Інтернет або інші засоби зв'язку, змінюють економічні та соціальні відносини таким чином, що ряд бар'єрів у міжнародних економічних відносинах зникають зовсім, або ж зводяться до мінімуму. у даному контексті варто згадати твердження Т. Фрідмана, суть якого зводиться до того, що нові технології мають можливість об'єднати світ шляхом формування власних міцних ланок на основі поєднання процесів виробництва, дослідження та маркетингу одночасно у різних країнах і підтримки контролю над вказаними процесами через новітні засоби комунікації [1]. Інформатизація охоплює всі інструменти, що призвели до прогресу суспільства та його переходу від індустріального до інформаційного. Тут варто згадати концепцію «інформаційного» суспільства Д. Белла, коли знання та інформація стають головним, невичерпним, відновлюваним ресурсом [2].

Причому сама інформація є суспільним благом та характеризується всіма властивостями, що їй притаманні, а саме доступністю для широкого кола споживачів та виключною конкурентоспроможністю. Саме це і забезпечує швидкий розвиток інформаційних ресурсів, що стають водночас і джерелом конкурентних переваг сучасних ТНК і їх продуктом. Використовуючи засоби ІКТ, сучасні ТНК виводять міжнародну торгівлю на новий, віртуальний рівень, що проявляється у використанні глобальних електронних мереж для передачі та обміну даними під час реалізації власних операцій. Інтернет-мережа сприяла розширенню діапазону комерційних відносин. Електронна комерційна діяльність дозволяє сучасним компаніям здійснювати транскордонні операції на ефективнішому рівні, тісніше взаємодіяти з глобальними постачальниками та значно швидше реагувати на мінливі запити споживачів.

Саме широке застосування інформаційно-комунікаційних технологій, впровадження інновацій у процесах суспільного виробництва є ключовою ознакою цифрової економіки, особливості якої вже давно перебувають у центрі уваги сучасних дослідників. Так, цифрова економіка за науковими узагальненнями є особливою сферою суспільних відносин та має ряд виключних, притаманних лише їй характеристик. Зокрема, заснована на домінуючому застосуванні цифрових технологій [3], [4]; базується на активному впровадженні інновацій та інформаційно-комунікаційних технологій в усі види економічної діяльності та сфери життєдіяльності суспільства, що дозволяє підвищити ефективність та конкурентоспроможність окремих компаній, економіки та рівень життя населення [5]; конкретна економічна форма прояву виробництва товарів і послуг, в якій домінують цифрові технології [6]; сучасний тип господарювання, який характеризується переважаною роллю даних і методів управління ними як визначального ресурсу у сфері виробництва, розподілу, обміну і споживання [7] та ін.

Водночас, важливим питанням є особливості використання та впровадження у власну діяльність цифрових технологій ключовими економічними

суб'єктами, гравцями міжнародного бізнесу – корпораціями, адже переваги цифрової економіки, з одного боку, дають можливість компаніям збільшити свою базу доходів і активів у різних країнах, причому інколи одночасно, за рахунок активної експансії, а з іншого – призводять до зростання економічної, політичної, соціальної та культурної близькості та взаємозалежності країн на основі зростання транскордонних потоків товарів, послуг, капіталів ноу-хау, тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як стверджують Л. Джулії та Л. Ємчук, на сьогодні для отримання економічного ефекту важливо не лише володіти певним ресурсом, а мати повноцінні, достовірні дані про такий ресурс і можливість їх використовувати в ході планування діяльності та прийняття важливих рішень [8]. Крім того, інформаційні продукти є не лише результатом виробничого процесу із залученням традиційних ресурсів, а факт приросту трудового потенціалу у сфері послуг, особливо інформаційних, вже вказує на перехід до цифрової економіки, де здійснюється заміщення фізичної праці інформаційною [9]. Семячко К. визначає, що технологічні інновації дають можливість переходу на новий якісний рівень керування не тільки торговими та економічними, а й маркетинговими процесами, а основою цифрової економіки стає сектор виробництва цифрових товарів та надання послуг, що пов'язаний з цифровими технологіями [10].

У контексті виокремлення визначальних факторів трансформації діяльності суб'єктів міжнародного бізнесу вітчизняні науковці Д. Лук'яненко, А. Поручник, А. Колот визначають, що міжнародна комерційна діяльність в умовах інтернаціоналізації розвивається під впливом конкуренції на світових ринках, що обумовлено швидкими процесами глобалізації та розширенням продуктивних сил, зміцненням міжнародної комерції та діяльності світових компаній в умовах нового суспільного устрою [11, с.9].

Як справедливо зазначають Д. Лук'яненко та Т. Кальченко, соціально-економічні зміни на національному та міжнаціональному рівні міжнародного середовища зумовлені розривами технологічного та інформаційного розвитку суб'єктів цих рівнів, що врешті-решт веде до переходу міжнародної економіки на вищий рівень розвитку із системною інтернаціоналізацією умов і сфер людської життєдіяльності [12, с.6].

Кокоріна В. справедливо відзначає, що активізація міжнародного бізнесу відбувається через розширення доступу компаній до додаткових конкурентних переваг (економічних чи технологічних), які випливають саме із переваг міждержавних ділових операцій, коли продаж даного товару в іншій країні, налагодження фірмою однієї країни виробництва в іншій країні або спільного надання послуг фірмами двох країн третій, а також інші можливі варіанти, що дають змогу залученням у партнерство сторонам набагато більше переваг, аніж

вони мали б, коли реалізовували аналогічну діяльність як суб'єкти лише національних економік [13, с.68].

Як вказує у своїх дослідженнях О. Білорус, віртуальна глобальна геоекономіка фінансових спекулятивних технологій, що швидко зростає, докорінно трансформується і змінює не тільки традиційну індустріальну економіку, а й постіндустріальну також, що неминуче веде до змін у діяльності міжнародного бізнесу [14, с.5-6].

Слід відмітити суттєві диспропорційні зміни не тільки фінансового сектору, а й реального. Погоджуємося з твердженнями Амоші О., Вишневецького В., Збараської Л. [15], Науменкова С. В., Міщенко С. В. [16], Солодовник О. О. [17], Уманців Ю. М. [18], які зосереджують увагу на наступних моментах. По-перше, у центрі уваги глобальних трансформацій суперечності між великими компаніями та національними урядами щодо реалізації стратегічних інтересів кожного та отримання надприбутків великими транснаціональними корпораціями. По-друге, значно загострилась глобальна конкуренція між самими компаніями, унаслідок чого темпи зростання масштабів їхньої діяльності значно випереджають темпи зростання ринків. По-третє, в умовах дефіциту енергетичних та сировинних ресурсів на фоні різної динаміки показників розвитку цифрової економіки значно загострились диспропорції у розвитку країн. По-четверте, не втратили власної актуальності економічні та інституційні чинники поєднання виробничих ресурсів, особливо з переважанням інституційних, що стосуються забезпечення сприятливих умов для розвитку ІКТ. І, нарешті, посилення позицій розвинутих країн на провідних ринках товарів та послуг, що забезпечувалось не за рахунок збільшення обсягів та вартості стандартних матеріальних благ, а продуктів з переважанням інноваційної складової.

Метою статті є дослідження особливостей активізації діяльності міжнародного бізнесу під впливом сучасних технологій в умовах цифровізації світового господарства в контексті визначення особливостей залучення вітчизняної економіки до процесів інформатизації світогосподарського розвитку з позицій формування сприятливих факторів активізації міжнародної економічної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Процес формування глобальної економіки, а також розвитку міжнародного бізнесу передбачає поступову зміну процесів з інтернаціоналізації та трансформації продуктивних сил, на що особливо впливають зміни форм організації діяльності міжнародного бізнесу та інтенсифікація зв'язків між національними економіками на рівні таких процесів як виробництво, обмін, споживання та розподілу факторів виробництва.

Сучасні корпорації перетворилися не лише в ключових гравців світового ринку, але й визначають базові тренди у міжнародній торгівлі товарами та послугами, міжнародному русі капіталу, відіграють ключову роль у створенні, розвитку та розповсюдженні

інновацій. Крім того, дослідники відмічають ключову роль найбільших міжнародних корпорацій в ході розвитку національних економік, груп країн, регіональних об'єднань, та в процесах інтеграції в цілому. Адже завдяки акумуляції вагомій частки світового виробництва, побудові міцних інвестиційних зв'язків, розвитку власних потужних збутових мереж та налагодження міцних внутрішньо-корпоративних ланцюгів, міжнародні корпорації стали виконувати функції міжнародного регулятора виробництва, розподілу та збуту продукції, і, таким чином, сприяти економічній інтеграції у світовій економіці

На різних етапах інтернаціоналізації відбуваються процеси зміни у середовищі функціонування міжнародного бізнесу, які певним чином впливають на трансформацію міжнародної комерційної діяльності. Слід звернути увагу на новітні цифрові технології, які з кожним роком демонструють все більший вплив на міжнародний бізнес. Цифрові технології мають позитивний вплив на економічне зростання країн. Існує також багато соціальних вигод, пов'язаних із використанням інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Тому не дивно, що вплив цифрових технологій та наслідки використання ІКТ значно зросли за останнє десятиліття.

Помітне зростання темпів цифровізації економіки спостерігається на галузевому рівні, яке вимірюється цифровою інтенсивністю використання новітніх технологій на рівні компаній, а також у деяких окремих оцінках масштабів цифрової торгівлі на промисловому, економічному та глобальному етапі. Цифрова економіка не відокремлюється від звичайної економіки, оскільки вона впливає на всі галузі та види підприємницької діяльності. Сектори бізнесу все більше орієнтуються на дані і змінюють свої економічні структури, а галузеві межі стають розмитими та відбувається трансформація основ для конкуренції. Галузі міжнародної комерційної діяльності суттєво різняться між собою в залежності від використання цифрових технологій. Це дозволяє ефективно розподіляти сектори основуючись на їхній цифровій інтенсивності. Сучасний стан світового розвитку характеризується процесом інформатизації, за

допомогою якого інформаційні технології, зокрема, такі як Інтернет або інші засоби зв'язку, трансформують економічні та соціальні відносини таким чином, що перепони, які існують у міжнародних економічних відносинах, зникають зовсім, або ж зводяться до мінімуму. Завдяки доступності інформації для широкого кола споживачів відбувається стрімкий розвиток інформаційних ресурсів, які стають основою конкурентних переваг сучасних компаній, а також їх продуктами. Через це процеси, які розвиваються одночасно з міжнародною комерційною діяльністю, головним чином забезпечуються інформаційно-комунікаційними технологіями, які можуть вивести на міжнародний рівень будь-яку компанію. На світовому ринку вже існує змога дистанційної зайнятості, яка вдало об'єднується через кордони з мережами виробництва і збуту продукції.

Характерні риси інформатизації проявляються як на рівні головних суб'єктів міжнародного бізнесу – транснаціональних компаній (ТНК), так і в країнах їх базування. За рахунок технологій та інформації компанії можуть розширити свою базу активів у різних країнах. Щодо окремих національних економік йде мова про посилення взаємозалежності між країнами через збільшення міжнародних потоків капіталу, товарів, послуг, досвіду тощо. Цілковито беззаперечним стає факт поєднання згаданих процесів та інформатизації міжнародного бізнесу. Впроваджуючи сучасні засоби ІКТ, транснаціональні корпорації виводять міжнародну торгівлю на новий, віртуальний рівень, що проявляється у використанні глобальних електронних мереж для передачі та обміну даними під час реалізації власних операцій.

Слід звернути увагу на ті компанії, які відзначились в процесах сфери телекомунікацій та мобільного зв'язку, що за рахунок нових мобільних додатків, які активно використовуються в міжнародному бізнесі одночасно і як товар і як засіб продажу, забезпечили собі довгострокові конкурентні переваги. Серед них слід виділити «Apple», «Samsung», «AT&T», «Amazon», «Alphabet», що опинилися у переліку лідерів серед найбільших ТНК за 2019 рік (табл. 1).

Таблиця 1 Показники топ-10 ТНК, задіяних у сфері ІКТ серед найбільших 500 корпорацій світу, 2020 р. млн. дол. США

Місце у рейтингу	Назва компанії	Дохід	Прибуток	Активи
12	Apple	260,174	55,256	338,516
9	Amazon	280,522	11,588	225,248
19	Samsung	197,705	18,453	304,907
22	AT&T	181,193	13,903	551,669
29	Alphabet (Google)	161,857	34,343	275,909
47	Microsoft	125,843	39,240	286,556
49	Huawei Investment & Holding	124,316	9,062	123,269
81	Dell	92,154	4,616	118,861
118	IBM	77,147	9,431	152,186
122	Sony	75,972	5,354	213,189

Джерело: складено за даними [20]

Так, можемо визначити популярні напрями розвитку міжнародного бізнесу у сферах телекомунікацій та зв'язку, вони зросли у 2008 р. з появою мобільного додатку «App Store», за допомогою якою відбувається продаж мобільних додатків. У результаті, слід відмітити стрімке зростання продажів у даному секторі, коли у 2013 р. обсяг ринку мобільних додатків склав 25 млрд дол. США, у 2015 р.

– 69,7 млрд дол. США, а у 2016 р. – вже 88,3 млрд дол. США. За прогнозами фахівців Statista, у 2020 р. валовий дохід на ринку перевищить 189 млрд дол. США [19]. Аналіз показників динаміки міжнародного бізнесу торгівлі продуктами сектору ІКТ, в тому числі за участі суб'єктів міжнародного бізнесу, дозволяє ширше розкрити те, наскільки товари технологічного призначення вже увійшли на світовий ринок (табл. 2).

Таблиця 2 Показники частки продуктів сектору ІКТ у загальних обсягах міжнародного бізнесу за участю ТНК, за групами країн, 2000-2019 рр. (%)

Групи країн	Роки							
	2000	2005	2010	2015	2016	2017	2018	2019
Країни, що розвиваються в цілому	22,5	19,7	18,98	20,26	20,48	21,06	21,23	21,79
Країни, що розвиваються: Африка	0,89	1,06	0,66	1,45	1,12	0,91	0,76	1,05
Країни, що розвиваються: Америка	11,09	7,89	7,48	7,27	7,39	7,17	6,99	7,04
Країни, що розвиваються: Азія	27,18	23,29	22,89	23,05	23,41	24,28	24,43	22,89
Країни, що розвиваються: Океанія	0,08	0,24	0,21	0,53	2,15	3,34	2,47	5,65
Розвинуті країни в цілому	13,6	9,68	6,91	5,81	5,83	5,75	5,61	5,62
Розвинуті країни: Америка	16,77	11,32	8,74	7,88	8,05	7,86	7,39	7,21
Розвинуті країни: Азія	22,1	16,31	10,79	9,06	8,61	8,55	8,38	8,15
Розвинуті країни: Європа	10,91	8,43	6,02	4,89	4,94	4,93	4,91	4,69
Розвинуті країни: Океанія	2,68	1,68	0,99	1,35	1,27	1,05	1,01	1,09
Країни з перехідною економікою	0,53	0,24	0,31	0,71	0,58	0,61	0,48	0,49
Найменш розвинені країни	0,24	0,14	0,16	0,76	0,99	0,13	0,34	1,01
EU28 (Європейський Союз)	11,38	8,82	6,31	5,18	5,23	5,20	5,18	5,27
G20 (Велика двадцятка)	14,22	11,99	10,28	10,12	9,96	10,01	10,02	9,86
G7 (Велика сімка)	14,62	10,23	6,91	5,93	6,01	5,98	5,75	5,68

Джерело: складено за даними [21]

Ця ситуація показує, що продукти сектору ІКТ використовують, в основному, розвинуті країни та особливо країни, що розвиваються. При цьому у 2000 р. частка сектору ІКТ у загальних обсягах міжнародного бізнесу була більшою, ніж у 2018 р., з несподіваною динамікою для найменш розвинутих країн у 2019 році. Постійної динаміки росту чи спаду не спостерігається протягом усього періоду. Це пов'язано з різноманітними чинниками, які впливають на виробництво та транскордонні переміщення цих товарів.

Варто зазначити, що внаслідок бурхливого розвитку інформаційних технологій та за рахунок сучасних ТНК змінюється сама структура світової економіки. Зрозумівши всю динаміку конкурентних переваг у секторі інновацій, розвинуті країни вдало та якомога швидше підлаштовуються під модифікації у глобальному виробництві, тому займають лідерські позиції серед головних експортерів інформаційних товарів та послуг. Проте не всі розвинені країни експортують інноваційні продукти. Деякі акцентують увагу більше саме на розвитку технологій, ніж на їх продажі за кордон.

Слід відмітити, що при дослідженні сучасних тенденцій розвитку міжнародного бізнесу спостерігається винятковий динамізм показників фінансового стану цього сектору міжнародної економіки.

Якщо ж розглядати окремо економіки країн світу, швидкого темпу росту інформаційних технологій не спостерігається: у США, Китаї, Індії, Південній Кореї, Швеції та Данії продажі програмного забезпечення, обладнання, послуг сфери ІТ збільшуються щорічно не менше ніж на 4%, проте водночас певні ринки з країн, що розвиваються, тільки перестають стагнувати, через це неможливо передбачити саме стрімку привабливу динаміку. Зростання економічної невизначеності спричиняє велику різницю між показниками ІТ витрат: деякі компанії збільшують витрати, щоб успішно використати нагоди, які породжують кризові явища, інші ж діють у протилежному напрямі: зменшують або часом навіть заморожують бюджети. Тому доцільним є порівняння витрат ТНК та їх збільшення за складовими ІТ ринку (таблиця 3).

Таблиця 3 Розподіл витрат корпорацій в розрізі сегментів ІТ-ринку, 2018-2019 рр.

Рік/ Сегмент	2018 р.		2019 р.	
	Витрати, млрд дол. США	Темпи росту, %	Витрати, млрд дол. США	Темпи росту, %
Системи центрів обробки даних	202	11.3	210	4.2
Корпоративне програмне забезпечення	397	9.3	431	8.5
Пристрої	669	0.5	679	1.6
ІТ-послуги	983	5.6	1,030	4.7
Комунікаційні послуги	1,399	1.9	1,417	1.3
В цілому ІТ	3,650	3.9	3,767	3.2

Джерело: складено за даними [22]

Найбільше витрат транснаціональні корпорації спрямовують на комунікаційні послуги, а саме у 2019 році було витрачено 1,417 млрд дол. США. Доцільно звернути увагу на те, що зараз актуальними є напрями розвитку ТНК у інформаційній сфері, які пов'язані зі сферою «Інтернету речей» (Internet of Things, IoT). Ця технологія сформувала як безліч нагод, так і проблем, особливо для ТНК у секторі витрат. Для того, щоб мати конкурентну перевагу у IoT-секторі, фірмам необхідно вкладати кошти у розвиток особистої науково-інноваційної діяльності. Завдяки IoT сфері користувачі можуть дистанційно управляти приладами та поліпшувати ефективність взаємодії між ними. Щодо ТНК, то IoT створює нові можливості для кращого ведення та якості бізнесу, збільшення ступеню задоволеності клієнтів, взаємин між споживачами та виробниками та загалом підвищення рівня ділової активності в галузі.

Таким чином, сучасні технології є спільним фактором, який притаманний для всіх чинників інформаційного середовища просування діяльності ТНК у цілому та зокрема, ІТ сфері. Інноваційні технології є особливою змінною, яка одночасно і постійно присутня на ринку та невпинно розвивається, еволюціонує за теперішніх мінливих умов світової економіки. Це створює можливості для транснаціональних корпорацій, а саме швидко адаптуватися до змін, які виникають в динамічному інформаційно-інституційному середовищі та виборювати, утримувати конкурентні переваги на міжнародних ринках.

Оцифровка міжнародного бізнесу безпосередньо впливає на працівників, що задіяні у виробничих процесах підприємства. Поточні оцінки глобальних втрат робочих місць унаслідок оцифрування становитимуть від 2 мільйонів до 2 мільярдів до 2030 року. Існує велика невизначеність, пов'язана також із занепокоєнням щодо її впливу на заробітну плату та умови праці.

Проте цифровізація може створити до 6 мільйонів робочих місць у всьому світі в період з 2016 р. по 2025 р. у сфері логістики і електроенергетики. Також цифрова революція створила нові професії (менеджери з оптимізації

пошукових систем, менеджери облікових записів соціальних медіа), нові типи організацій (агентства соціальних медіа) та навіть нові сектори економіки (цифрова безпека, наука про дані). Вплив оцифрування також виступає каталізатором зростання зайнятості в економіці широкого кола. Наприклад, в Індії створюється три-чотири робочі місця для кожної роботи в секторах аутсорсингу бізнес-процесів та ІТ-послуг.

Цифрові технології в основному трансформують організації, а темпи технологічних змін посилюють певні ризики, а саме: зростання кіберзлочинності; посилення технологічної вразливості цифрової інфраструктури; питання старіння основних засобів та їх безпечної утилізації; можливе послаблення технологічно-економічної національної безпеки окремих країн унаслідок зростання технологічної залежності від зарубіжних постачальників.

Варто зазначити, що додаткової актуальності набувають питання можливої втрати робочих місць унаслідок розвитку інноваційної індустрії та автоматизації виробничих процесів, у результаті чого все більшу частину операційної діяльності виконуватимуть роботи, комп'ютери та машини. На фоні такої тенденції країни, що розвиваються, втрачатимуть вирішальну конкурентну перевагу – дешеву робочу силу. На противагу цьому значно покращаться конкурентні позиції індустріальних розвинутих країн, унаслідок кращої забезпеченості технологічної трансформації фінансовими ресурсами.

У контексті розвитку процесів цифровізації варто відзначити, що вітчизняна економіка ще не демонструє лідируючі показники за розвитку ІТ-галузей у світі, хоча і досягла значного прогресу у розбудові відповідного інституційного середовища. Так, варто відмітити позитивні тенденції у забезпеченні домогосподарств та підприємств ширококутовим Інтернет-зв'язком, сформованому людському потенціалі, потужній науково-освітній базі. Все це створює сприятливі передумови для нарощення експорту ІТ-продуктів, та, відповідно, зростання надходжень до державного бюджету. Так, за показниками експорту послуг у секторі ІКТ зафіксовано стабільну зростаючу динаміку впродовж 2013-2020 рр., унаслідок чого

прогресивно розвивається ІТ-екосистема в Україні за такими її елементами: кількість ІТ-аутсорсингових та продуктових компаній, кількість зайнятих у цій

індустрії, зростання ринкової частки українських ІТ-сервісів та продуктів (рис. 1).

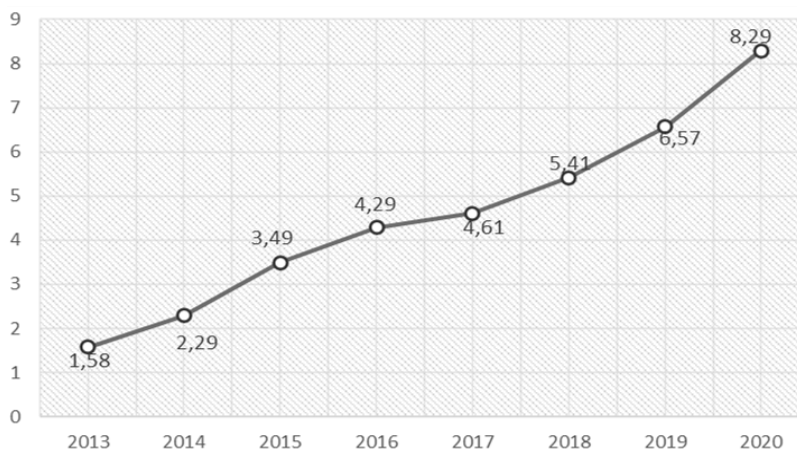

Рисунок 1 – Частка ІТ в загальних обсягах експорту України, 2013-2020 рр., %

Джерело: складено за даними [21]

Таке зростання багато в чому визначається посиленням світових конкурентних позицій вітчизняних ІТ-компаній, що надають послуги у секторі ІКТ. Відзначимо значну кількість компаній даного сектору, представлених на закордонних ринках. Точну їх кількість визначити доволі складно, адже цей спектр охоплює компанії, що надають аутсорсингові технологічні послуги, продуктові компанії, стартапи, які успішно завилі себе за межами країни походження. Так, за узагальненими даними Асоціації ІТ України [23] мова йде про 4000 компаній, що задіяні на ринку програмного забезпечення, активні на ринку праці, працюють у співпраці та партнерстві з міжнародними компаніями та надають послуги ІТ-розробки загалом. Такі показники зростання присутності на світовому ринку вітчизняних компаній відкриває додаткові перспективи для зростання частки вітчизняних ІТ-продуктів та ІТ-сервісів, що додатково стимулює вітчизняні компанії відкривати та повною мірою використовувати потенціал цих технологій.

До показників експорту української ІТ-індустрії не ввійшли індикатори діяльності компаній, що зареєстровані за кордоном, але фактично функціонують в Україні, унаслідок міркувань вигідного податкового середовища. Основними споживачами вітчизняних ІТ-сервісів та продуктів є розвинені країни Європи (Великобританія, Швеція, Кіпр, Німеччина, Нідерланди), а також РФ, США, Ізраїль, Канада, Швейцарія та інші.

Ядром сучасного бізнесу в Україні є технологічні та продуктові компанії, що на відміну від аутсорсингових є основою для розбудови ІТ-екосистеми. Так, компанії, які надають технологічні послуги, можуть бути різними за розміром та напрямом діяльності. Вони розробляють складні ІТ-рішення для промисловості, надають консультації з налагодження бізнес-процесів

у командах, розробляють високоякісне та складне програмне забезпечення, надають комплексні послуги з розвитку персоналу та конкурують з гігантами світового рівня за замовлення на реалізацію власних проєктів для кінцевих клієнтів. Варто відзначити, що саме за рахунок діяльності таких компаній з'являється можливість зростання кількості фахівців, що мають необхідні знання, навички та досвід роботи з закордонними замовниками, володіють іноземними мовами та демонструють інноваційність у розвитку власної роботи. Що важливо для національної економіки, то вони є водночас носіями сучасних технологій та платниками податків до державного бюджету. Малі та середні за розміром компанії зазвичай визначаються конкретною спеціалізацією та водночас у ході діяльності одночасно випробовують різноманітні бізнес-моделі надання технологічних послуг, часто створюють та фінансують власні стартапи та є вагомими гравцями на вітчизняному ринку праці, залучаючи до роботи значну кількість ІТ-спеціалістів різного рівня.

Особливу увагу варто звернути на ряд сучасних цифрових технологій світового рівня, що міцно закріпилися в Україні та успішно трансформують її бізнес-середовище. До таких варто віднести хмарні обчислення (cloud computing), інтернет речей (IoT, internet of things), робототехніка, великі дані (big data), машинне навчання (machine learning), штучний інтелект (Artificial Intelligence), тривимірний друк (3D printing) та блокчейн (blockchain). Це дає можливість компаніям завойовувати та утримувати нові конкурентні переваги на міжнародних ринках та швидко адаптувати до змін, які відбуваються в динамічному інформаційно-інституційному середовищі. Водночас, компанії повинні інвестувати у навчання та розвиток власної науково-інноваційної

діяльності та повинні постійно бути готові до диверсифікації діяльності в умовах потужного динамізму інформаційного середовища, а також використовувати джерела конкурентних переваг, що здатні вирішувати нові, складніші завдання.

Для сучасних гравців міжнародного бізнесу спектр сучасних технологій відкриває нові можливості для покращення умов ведення та підвищення якості бізнесу, зростання рівня задоволеності споживачів, відносин між ними та виробниками, і, зрештою, зростання рівня ділової активності в галузі. Актуальними є питання пошуку найкращих ресурсів, особливо фахівців з безпеки, як є водночас головним пріоритетом постачальників послуг. Питання безпеки є одними з головних перешкод для подальшого розвитку цифрової діяльності компаній, оскільки поєднання більшої кількості пристроїв, неважливо чи на основі раніше втілених систем, чи нових платформ (Bluetooth, Ethernet, Long Term Evolution (LTE), Wi-Fi and Li-Fi, тощо), складові даного поєднання стають більш вразливими. Дані виклики є чудовою

можливістю для міжнародного бізнесу віднайти вільні ніші на ринку з метою забезпечення захисту екосистем інформаційних технологій (а також даних та пристроїв, що взаємодіють з ними).

Серед мотивів інтенсифікації діяльності міжнародного бізнесу з врахуванням факторів цифрових технологій найбільш значимими для інвесторів видаються зближення з клієнтами для зростання рівня задоволення їх потреб та завоювання нової цільової аудиторії; стимулювання зростання бізнесу за рахунок підвищення якості, продуктивності та надійності з одного боку, а з іншого – зниження витрат, ризиків та втрати прав на інтелектуальну власність. За наявності правильних моделей компанії у сфері ІКТ отримують винагороду у формі нових конкурентних переваг, нових споживачів вдосконалених продуктів та нових горизонтів подальшого розвитку.

Доцільно виділити те, що цифровізація суттєво впливає на зміст та функції теперішніх управлінських процесів міжнародної комерційної діяльності (табл. 4).

Таблиця 4 Наслідки впливу проявів цифровізації на процеси управління гравців міжнародного бізнесу

Процеси управління	Позитивні зміни	Негативні зміни
Планування та прогнозування	Підвищення точності, обґрунтованості та збалансованості планів. Розвиток сценарного планування та можливості врахування безлічі факторів. Підвищення точності прогнозів. Перехід до об'єктивних кількісних критеріїв замість суб'єктивних.	Швидке зростання цифрової бюрократії в плануванні. Хаос, безліч суперечливих, постійно перемінних, незбалансованих планів. Поява псевдо управлінських математичних моделей, що імітують цифрові методи. Інформаційне перевантаження управлінського персоналу безліччю показників, цілей, форм.
Контроль	Поява систем об'єктивного контролю, що не залежать від суб'єктивних установок і особистих симпатій і антипатій керівників. Можливість охоплення контролем усіх сфер управлінської діяльності. Якісно новий рівень реакції систем управління на відхилення від планів.	Підміна раціонального контролю його видимістю на основі застосування великої кількості показників, що створюють видимість контролю, але приховують справжній стан справ.
Організація	Оптимізація структур управління, їх регламентів, розподілу прав і обов'язків, поділу та кооперації праці.	Створення надлишкових управлінських псевдоструктур. Диспропорційне зростання управлінського персоналу для управління цифровізацією.
Мотивація та стимулювання	Перехід до об'єктивних систем мотивації і стимулювання, що виключає втручання бюрократії в процеси перерозподілу нею ресурсів організацій.	Знеособленість і формалізм в управлінні, спрямованому тільки на короткострокові кількісні показники. Зниження продуктивності праці і погіршення стратегічних результатів, що залежать від якісних характеристик управління.
Комунікації і координація	Зростання комунікаційної мобільності персоналу. Якісно новий рівень координації персоналу і підрозділів. Можливість створення систем незалежних каналів комунікацій, неконтрольованих бюрократією.	Розвиток надлишкових комунікацій. Перевантаження персоналу безліччю непотрібних і надлишкових даних, форм, таблиць, баз даних, що спостерігається вже сьогодні у всіх сферах економіки.
Керівництво	Створення відкритих систем прийняття оперативних управлінських рішень, формування намірів і стратегії керівництва. Відкритість всіх дій, рішень, планів і стратегій керівництва.	Поява нового деструктивного фактора - «цифровий бюрократії» та нового типу бюрократії в суспільстві, зосередженої тільки на цифрових маніпуляціях. Повна закритість керівництва і ряду сфер управління під приводом захисту інформації.

Джерело: складено за даними [24]

Таким чином, цифровізація економіки по-різному впливає на якість управління системами міжнародного бізнесу. Застосування позитивних результатів та зведення до мінімуму негативних надзвичайно важливим для нерозвинених регіонів, адже для них характерна відсутність механізмів створення ефективних інноваційних та об'єктивних управлінських рішень, слабкий зв'язок з інноваційними досягненнями інших регіонів і галузей, що стримує підйом їх бізнес-сфери та економік в цілому.

Висновки. У результаті проведеного дослідження, опрацювання теоретичних та практичних даних, а також узагальнення досвіду розвитку міжнародного бізнесу доцільно зробити висновки, що сучасні цифрові технології стають найважливішими факторами трансформації діяльності міжнародного бізнесу. Сучасні технології істотно вплинули на всі аспекти міжнародної комерційної діяльності та її ключових гравців і одночасно на способи організації та ведення бізнесу, його фінансові та маркетингові стратегії, на забезпечення бізнесу ресурсами та на організаційні, управлінські, комунікаційні витрати, а особливо на витрати щодо отримання, обробки та зберігання інформації. Ці та інші витрати в умовах цифрового середовища значно скорочуються, або ж зникають зовсім. Також зміцнюється сектор самої конкурентної боротьби: зі сфери виробничих витрат вона переміщується до сфери креативності, де додаткові конкурентні переваги формуються за рахунок зростання можливостей здобуття нових технологій задоволення потреб споживачів, а існуючі раніше ланцюги формування вартості руйнуються внаслідок прискорення фінансування проєктів за рахунок використання принципово нових механізмів залучення інвестицій.

У сучасній цифровій економіці новими джерелами прибутковості та факторами конкурентоспроможності стають продукти, вдосконалені інформаційно-комунікаційними технологіями та даними. Використовуючи цифрове удосконалення своїх продуктів, сучасні компанії істотно впливають на їх якість, одночасно підвищуючи вартість та цінність таких продуктів для споживачів. Сучасний бізнес має змогу постійно контролювати процес вдосконалення якості продукту без його фактичної заміни лише шляхом отримання повної інформації про режим роботи та особливості споживання. Технологічні інновації змінюють і процеси управління активами компаній: на основі постійного дистанційного моніторингу, автоматичного аналізу даних та прогнозування істотно змінюються бізнес-моделі для посилення вагомості тих підрозділів та напрямів, що є стратегічно важливими.

У цілому, переваги розвитку міжнародного бізнесу з посиленням впливу цифрових технологій полягають в отриманні можливості вирішення таких важливих задач економічно-соціального характеру: перерозподіл та скорочення традиційних виробничих витрат, зростання зайнятості у сфері ІКТ посилення креативної, інноваційної складової розвитку людського капіталу, залучення додаткових інвестицій шляхом нових, нетрадиційних технологій акумуляції фінансових ресурсів, значне зростання ефективності виконання бізнес-процесів, посилення дифузії інновацій. У результаті поступовий але поглиблений перехід до цифрового середовища дозволить сучасним компаніям подолати ряд обмежень та перешкод, які властиві традиційному підприємництву та стимулювати інноваційний розвиток самих гравців міжнародного бізнесу.

Література:

1. Friedman Lexus și măsline. Cum să înțelegem globalizarea, Editura Fundației PRO, București, 2001. p.18-19.
2. Bell D., The Coming of Post-industrial Society, A Venture in Social Forecasting. N.Y.: Basic Books. 2001. 616 p.
3. Tapscott D. The Digital Economy. 1996. 342 c.
4. Добринін А. П., Черних К. Ю., Купріяновський В. П. Цифрова економіка - різні шляхи до ефективного застосування технологій (BIM, PLM, CAD, IOT, SmartCity, BIG DATA). *International Journal of Open Information Technologies*. 2016. С. 4-11.
5. Карчева Г. Т., Огородня Д. В., Опенько В. А. Цифрова економіка та її вплив на розвиток національної та міжнародної економіки. *Фінансовий простір*. 2017. № 3(27). С. 13-21.
6. Tugui A. Meta-Digital Accounting in the Context of Cloud Computing. *Encyclopedia of Information Science and Technology, Third Edition*. 2015.
7. Пивоваров Ю. Навіщо Україні цифрова економіка: веб сайт. URL: <http://nv.ua/ukr/>
8. Джулій Л. В., Ємчук Л. В. Інформаційні системи та їх роль в діяльності сучасних підприємств. *Perspective economic and management issues Collection of scientific articles. Scientific journal «Economics and finance»*. «East West» Association for Advanced Studies and Higher Education. 2015 С. 130-134.
9. Вдовиченко Ю. В. Цифрові технології як основа та рушійна сила розвитку сучасної глобальної економіки. *Економіка та держава*. 2018 № 1. С. 79-82.
10. Семячко К. А. Цифрова економіка та її роль в управлінні сучасними соціально-економічними відносинами. Сучасні технології управління. 2017 : веб сайт. URL: <http://sovman.ru/article/8001/>
11. Лук'яненко Д. Г., Поручник А. М., Колот А. М. Глобальна економіка XXI століття: людський вимір: монографія / заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Д. Г. Лук'яненка та д-ра екон. наук, проф. А. М. Поручника. Київ. КНЕУ. 2008 420 с.
12. Лук'яненко Д. Г., Кальченко Т. В. Стратегії глобального управління. *Міжнародна економічна політика*. 2009. № 8-9. С. 5-43.
13. Кокоріна В. І. Імперативи розвитку міжнародного бізнесу в умовах глобалізації, *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2010. № 3. С. 67-73.
14. Білорус О. Політична економія глобалізму і проблеми структурної модернізації національної економіки, *Дослідження міжнародної економіки: Збірник наукових праць*. 2011. № 2 (67). С. 3-26.

15. Амоша О., Вишневський В., ЗбарзьякаЛ. Промислова політика України: концептуальні орієнтири на середньострокову перспективу.*Економіка України*, 2009. С. 4–14.
16. Науменкова С. В., Міщенко С. В. Проблеми подолання негативного впливу глобальних диспропорцій та формування нового геофінансового механізму.*Фінанси України*.2009. С. 23–36.
17. Солодовнік О.О. Диспропорції розвитку зовнішнього середовища корпоративного сектору економіки України.*Актуальні проблеми економіки*.2010. №7 (109). С. 73-80.
18. Уманців Ю.М. Глобальні фінансові виклики: світовий досвід та українські реалії.*Фінанси України*. 2009. №1. С. 73–85.
19. Тенденції розвитку ринку мобільних додатків: підсумки 2017: веб сайт. URL:<https://www.byud.me/ru/blog/2017/12/mobile-app-market-trends-2017-results/>
20. Theworld's 500 largestcompanies.*Fortune. Global 500*: вебсайт. URL:<http://fortune.com/global500/list/>
21. Офіційний веб-сайт ЮНКТАД : веб сайт. URL: <https://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx?ReportId=195158>
22. Офіційний веб-сайтGartner : веб сайт. URL:<https://www.gartner.com/technology/research.jsp>
23. Експортна стратегія України. Дослідження щодо секторальної стратегії розвитку інформаційно-комунікаційних технологій 2019-2023 рр.: веб сайт. URL:<https://issuu.com/mineconomdev/docs/>
24. Malenkov, Yu. A. Impact of digitalization of the economy on management functions and changes in the competencies of management personnel". In S. A. Belozerov, D. N.Kolesov, & A. N. Lyakin (Eds.).*Sustainable Development: Society and Economy: Proceedings of the VI International Scientific and Practical Conference*. 2019p. 499-502.

References:

1. Friedman, T. (2001) *Lexus si măslinul. Cum să înțelegem globalizarea*, Editura Fundației PRO, București, pp. 18-19.
2. Bell, D. (2001). *The Coming of Post-industrial Society. A Venture in Social Forecasting*. N.Y. : Basic Books, 616 p.
3. Tapscott, D. (1996). *The Digital Economy*. 342 pp.
4. Dobrin, A. P., Chernikh, K. Yu., Kupriyanovskiy, V. P. (2016). Digital economy - the way to effective technology storage (BIM, PLM, CAD, IOT, Smart City, BIG DATA), *International Journal of Open Information Technologies*, 4-11.
5. Karcheva, G. T., Ogorodnya, D. V., Open'ko, V. A. (2017). Digital economy and flow to the development of the national and international economy. *Financial space*, 3 (27), 13- 21
6. Tugui, A. (2015). Meta-Digital Accounting in the Context of Cloud Computing. *Encyclopedia of Information Science and Technology*, Third Edition.
7. Pivovarov, Y. (2017). *Navisho of Ukraine digital economy*.
8. Dzhuliy, L. V., Yemchuk, L. V. (2015). Information systems and their role in the activity of contemporary enterprises" *Perspective economic and management issues Collection of scientific articles. Scientific journal "Economics and finance. "East West" Association for Advanced Studies and Higher Education*, 130-134.
9. Vdovichenko, Yu.V. (2018). Digital technologies as the basis and power for the development of the current global econom. *Economics and state*, 1, 79-82
10. Semyachko, K. A. (2017). Digital economy and the role in the management of contemporary social and economic entities. *Modern management technologies*. URL: <http://sovman.ru/article/8001/>.
11. Luk'yanenko, D.G., Poruchnik, A.M., Kolot, A.M. (2008). *The Global Economy of the XXI Century: Human Virim*. K.: KNEU, 420 p.
12. Luk'yanenko, D. G., Kalchenko, T. V. (2009). Strategies of global governance. *International Economic Policy*, 8-9, 5-43.
13. Kokorina, V.I. (2010). The imperative for the development of international business in the minds of globalization. *State and region. Series: Economics and education*, 3, 67-73.
14. Bilorus, O. (2011). Political economy of globalism and problems of structural modernization of the national economy. *Preliminary International Economy: Book of Science Practices*, 2 (67), 3-26.
15. Amosha, O., Vishnevsky, V., Zbarazka, L. (2009). *Promislova Politics of Ukraine: Conceptual Strategies for the Middle-Line Perspective*, Ukraine economy, pp. 4–14
16. Naumenkova, S. V., Mishchenko, S. V. (2009). Problems of the negative influx of global disproportions and the formation of a new geo-financial mechanism. *Financial Ukraine*, 23–36.
17. Solodovnik, O.O. (2010). Disproportionate development of the outlook center of the corporate sector of the economy of Ukraine. *Actual problems of economy*, 7 (109), 73-80.
18. Umantsiv, Yu.M. (2009). Global financial wikis: news reports and Ukrainian realities. *Finance of Ukraine*, 1, 73–85.
19. Trends in the development of the market of mobile supplements: pids bags 2017 URL: <https://www.byud.me/ru/blog/2017/12/mobile-app-market-trends-2017-results/>
20. The world's 500 largest companies, *Fortune. Global 500*. URL: Mode of access: <http://fortune.com/global500/list/>
21. UNCTADSTAT. Data center. UNCTAD website URL: https://unctadstat.unctad.org/wds/ReportFolders/reportFolders.aspx?sCS_ChosenLang=en
22. Gartner, Inc. office Web site. URL: <https://www.gartner.com/technology/research.jsp>
23. Export strategy of Ukraine. Advancement of the sectoral strategy for the development of information and communication technologies 2019-2023 from <https://issuu.com/mineconomdev/docs/>
24. Malenkov, Yu. A. (2019). Impact of digitalization of the economy on management functions and changes in the competencies of management personnel. In S. A. Belozerov, D. N. Kolesov, & A. N. Lyakin (Eds.), *Sustainable Development: Society and Economy: Proceedings of the VI International Scientific and Practical Conference*, 499-502.

